

ПОНЯТТЯ ТА ПРИРОДА ЗЛОВЖИВАННЯ МОЖЛИВОСТЯМИ СПЕЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ

Марін О.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права і кримінології

Львівського національного університету імені Івана Франка

Марін О. Поняття та правова природа зловживання можливостями спеціального статусу за кримінальним правом України

Стаття присвячена виявленню правової природи та формулюванню поняття зловживання можливостями спеціального статусу за кримінальним правом України. На думку автора, дискусійними щодо заявленої у статті проблеми є питання щодо: правової природи зловживання можливостями спеціального статусу у кримінальному праві; предмету зловживання – того, чим зловживають; зміст відповідної кримінально-правової заборони та адекватність її відображення у чинному кримінальному законодавстві; співвідношення зловживання та перевищення як форм протиправної поведінки спеціального суб'єкта; пропозиції з удосконалення кримінально-правової регламентації відповідальності за зловживання можливостями спеціального статусу. У статті зроблено спробу обґрунтувати гіпотезу щодо об'єктивної необхідності існування загальної абстрактної заборони зловживання можливостями спеціального статусу як виду зловживання довірою у найширшому його розумінні, що відображена зараз у трьох суміжних складах кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 364, 364-1 та 365-2 КК України. Крім того, наведені власні міркування щодо дискусійних питань, зазначених вище. У кримінальному праві України об'єктивно існує кримінально-правова заборона зловживати можливостями спеціального статусу, яка може абстрактно відобразитися конструкцією загального складу відповідного кримінального правопорушення і бути визначена як *використання службовою особою або особою, що надає публічні послуги (спеціальним суб'єктом), можливостей спеціального статусу всупереч інтересам держави, юридичної особи або надання публічних послуг з метою одержання неправомірної вигоди як для себе, так і для будь-якої іншої особи, що заповдіало фізичній чи юридичній особі, державним чи громадським інтересам істотну шкоду*. У статті заперечена пропозиція виключити з КК України норму (норми), яка (які) містить загальну кримінально-правову заборону зловживання можливостями спеціального статусу. Наведено аргументи на користь об'єктивної необхідності зберегти у КК таку абстрактну норму.

Ключові слова: зловживання довірою, абстрактна норма, кримінально-правова заборона, правова природа, можливості спеціального статусу.

Marin O. The concept and legal nature of abuse of special status opportunities in the criminal law of Ukraine

The article deals with the determining of the legal nature and definition of the concept of abuse of special status opportunities in the criminal law of Ukraine.

Regarding given problem author notes following issues as deliberative: the legal nature of abuse of special status opportunities in criminal law; the scope - what can be misused; the matter of the relevant prohibition under criminal law and the adequacy of its legal enshrinement; the correlation between abuse and excess as forms of illegal behavior of a special subject; proposals for improving the law regulation of criminal liability for abuse of special status opportunities.

Author makes an attempt to formulate rationale for general abstract prohibition of abuse of special status opportunities as a type of breach of trust in a broad sense. Currently there are three adjacent corpus delicti which are provided for in Articles 364, 364-1 and 365-2 of the Criminal Code of Ukraine.

Own considerations on the discussed issues are also given.

Prohibition of the abuse of special status opportunities, which now exists in the criminal law of Ukraine, should be seen as a general norm of criminal offense and it can be defined as “the use by an official or a person, who provides public services (special subject), of special status opportunities contrary to the interests of the state, a legal entity, or the provision of public services in order to gain an undue advantage either for themselves or for any other person,

where such action caused significant damage to a person, legal entity, interests of the state or public interests”.

Author rejects the proposal to exclude general norm(s) of prohibition of abuse of special status opportunities from the Criminal Code of Ukraine. There were given some arguments concerning necessity of the preserving of the abstract norm.

Keywords: breach of trust, abstract norm, prohibition under criminal law, legal nature, special status opportunities.

Постановка проблеми. Висловитись з приводу поняття та правової природи зловживання можливостями спеціального статусу за кримінальним правом України мене спонукали сукупність чинників, які з одного боку свідчать про достатню розробленість проблеми з точки зору доктрини кримінального права (автор навіть успішно керував дисертацією, яка була захищена у квітні 2021 року [1]), з іншого боку, як видається, проблема не розкрита повністю. Про це свідчать і пропозиції, які лунають у зв'язку із розробкою нового КК України, і полягають у виключенні з тексту закону відповідної кримінально-правової заборони загального характеру. У цій публікації спробуємо висвітлити бачення правової природи зловживання можливостями спеціального статусу і відповідне цьому баченню поняття вказаної кримінально-правової заборони.

Стан дослідження. Питання кримінальної відповідальності за зловживання у кримінальному праві належить, напевне, до тих проблем, які ставали предметом прискіпливої уваги вчених як на рівні наукових публікацій у періодичних виданнях, так і монографічних досліджень більш вагомого порядку – дисертацій та відповідних розділів у науково-практичних коментарях кримінального законодавства. Про зміст відповідної заборони та проблеми, пов'язані із її існуванням, висловлювалися як провідні фахівці, предметом наукових інтересів яких була і є корупційна та інша службова злочинність, так і початківці-аспіранти, які тільки розпочали свій творчий шлях. Серед відомих робіт останніх років варто виокремити колективну роботу за редакцією М.І. Хавронюка «Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування» в якій питання, присвячені зловживанням у розумінні цієї статті розроблялися В.О. Навроцьким; кандидатські дисертації В.В. Андієшина, Р.М. Гори, В.Я. Громка, В.П. Коваленка, Р.О. Ніколенка, М.-М.С. Яциніної; наукові публікації у періодичних виданнях О.В. Авраменка, О.П. Горпинюк, Є.О. Письменського А.С. Політової тощо. Незважаючи на різноманіття проблем, які піднімаються та пропонуються до вирішення у цих та інших роботах, дискусійними залишаються такі питання: щодо правової природи зловживання можливостями спеціального статусу у кримінальному праві; предмету зловживання – того, чим зловживають; зміст відповідної кримінально-правової заборони та адекватність її відображення у чинному кримінальному законодавстві; співвідношення зловживання та перевищення як форм протиправної поведінки спеціального суб'єкта; пропозиції з удосконалення кримінально-правової регламентації відповідальності за зловживання можливостями спеціального статусу.

Метою цієї статті є обґрунтування гіпотези щодо об'єктивної необхідності існування загальної абстрактної заборони зловживання можливостями спеціального статусу як виду зловживання довірою у найширшому його розумінні, що відображена зараз у трьох суміжних складах кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 364, 364-1 та 365-2 КК України. Крім того, спробуємо навести власні міркування щодо дискусійних питань, зазначених вище.

Виклад основного матеріалу. Розпочати обґрунтування висловленої вище гіпотези варто із висловлення власного розуміння правової природи зловживання можливостями спеціального статусу. Законодавець для його позначення використовує термін «зловживання». Значення цього терміну відображає спрямованість поведінки винної особи: використання (вживання, застосування) всупереч чомусь (на зло). Аналіз правових понять, які містять термін «зловживання» на предмет відшукування поняття більш високого ступеня узагальнення – так званого родового поняття, може дати такі результати: 1) це самостійне правове поняття, яке не має свого родового; 2) це різновид такого правового поняття, як «зловживання правом»; 3) це різновид такого поняття, як «зловживання довірою». Видається, що більш правильним є третій варіант: зловживання можливостями спеціального статусу є видом зловживання довірою. На користь саме такого підходу можна навести наступні аргументи:

- розгляд наявних у спеціального суб'єкта (службової особи або особи, яка надає публічні послуги) можливостей, що обумовлені спеціальним статусом, як наслідку певного акту довіри цілком вкладається у договірну теорію походження держави та публічної влади. В юридичних осіб публічного чи приватного права поява повноважень в їх керівників також є проявом довіри з боку власника, засновника;
- поява у спеціального суб'єкта можливостей спеціального статусу за своєю правовою природою максимально наближено до договору доручення, який відповідно до положень цивільного законодавства є домовленістю двох сторін, за якою одна сторона (**повірений**) зобов'язується вчинити від імені та за

рахунок другої сторони (*довірителя*) певні юридичні дії. Коренем цього інституту цивільного права, як і інституту, наприклад представництва за *довіреністю*, є *довіра*;

- розуміння зловживання можливостями спеціального статусу як підвиду зловживання довірою, а не зловживання правом дає можливість відрізнити спеціальні та специфічні форми такого посягання від, наприклад, зловживання опікунськими правами (ст. 167 КК України), або вчинення інших кримінальних правопорушень, які полягають у протиправному використанні своїх недеlegationованих (належних за природою) прав (наприклад, ч.1 ст. 150¹, ч.2 ст. 155 КК України тощо).

Такий підхід не є новим у теорії кримінального права. Ще у 2003 році захищена кандидатська дисертація Г.М. Анісімовим на тему «Зловживання довірою як спосіб вчинення злочину: поняття і кримінально-правове значення». Автор, серед іншого, відзначив, що ним уперше запропоновано низку класифікацій видів зловживання довірою, у підґрунті яких лежать різні види відносин довіри, що мають різні підстави виникнення. Відрізняються, зокрема, такі види зловживання довірою, як зумовлене: а) службовим становищем повірника... [2, с.4] Однак, наведені положення до сих пір не знайшли свого розвитку стосовно кримінальних правопорушень, передбачених Розділом XVII Особливої частини КК України.

Стосовно того, чим здійснюється зловживання, у науці кримінального права також немає єдності поглядів. А від вирішення цього питання залежить вирішення цілої низки інших проблем, як, наприклад, того, чи криміналізовано зараз перевищення вади або службових повноважень службовою особою, яка не є військовою службовою особою чи працівником правоохоронного органу. У назві цієї статті та у її тексті запропоновано словосполучення «зловживання можливостями спеціального статусу». Кримінальні правопорушення, які на нашу думку охоплюються цим поняттям, традиційно мали у кримінальному праві назву «зловживання владою або службовим становищем» відповідно до назви умовно загальної норми, що містилася у ст. 364 КК України. Із ходом реформ, проведених протягом останніх років, актуальність цієї назви як такої, що позначає родове поняття відпала, оскільки у кримінальному законодавстві з'явилися норми, які передбачають відповідальність за «зловживання» не лише владою та службовими становищем та змінили «розстановку сил» у системі відповідних кримінальних правопорушень. Таким чином, виникла потреба введення у науковий обіг нового родового поняття, яке б охоплювало своїм обсягом споріднені суспільно небезпечні посягання. На наше переконання таким поняттям може стати «зловживання можливостями спеціального статусу», адже:

- містить вказівку на термін «зловживання» (вживати, використовувати що-небудь на зло або шкоду комусь), який позначає природу споріднених злочинів;
- щодо того, чим відповідна особа повинна зловживати, ми відмовляємося від обмежених понять «влада» або «службове становище» та пропонуємо більш загальне поняття «можливості спеціального статусу», яке охоплює і наведені вище поняття, і нові – які з'явилися у тексті КК нещодавно: «повноваження» - ст. ст. 364¹, 365² КК;
- використання терміну «можливості» перекликається із поняттям «корупції», яке міститься у Законі України «Про запобігання корупції». Кримінальні правопорушення, які є формами загального поняття «зловживання можливостями спеціального статусу» і відповідно до примітки до ст. 45 КК України, і за своєю протиправною природою, належать до корупційних;
- спеціальний статус суб'єкта кримінального правопорушення як ознака, яка відмежовує його від загального – сукупність прав та обов'язків, із кримінально-протиправним використанням яких пов'язана кримінальна відповідальність за вчинення того чи іншого суспільно небезпечного діяння;
- враховує можливі у подальшому зміни у кримінальному законодавстві України, введення нових форм (способів) зловживання можливостями спеціального статусу не залежно від конкретних видів можливостей спеціального статусу.

Щоправда проблема є не у назві «предмету» зловживання, а у наповненні його відповідним змістом. Вітчизняна кримінально-правова доктрина ще від радянських часів містить дискусію про так зване «широке» [3, с.47] та «вузьке» [4, с.94] розуміння терміну «службове становище». Враховуючи відзначену вище правову природу «зловживання...», вважаємо за можливе підтримати «вузьке» розуміння аналізованого «предмету» незалежно від його нормативної чи теоретичної назви. Таким чином, під «можливостями спеціального статусу», на нашу думку, варто розуміти той обсяг компетенції спеціального суб'єкта, яким він наділений у зв'язку із потребою виконання своїх функцій та завдань, які поставлені перед ним «довірителем». Іншими словами, зловжити, на нашу думку, можна лише тим, чим особа реально наділена. Вихід за межі делегованих повноважень означатиме, що за наявності необхідних підстав, спеціальний суб'єкт повинен понести кримінальну відповідальність за інше правопорушення, але аж ніяк не за зловживання своїми спеціальними можливостями. Поряд із цим, питання про те, чи криміналізоване зараз перевищення можливостей спеціального статусу для загального виду службової особи – питання відкрите. Ми не можемо погодитись із

позицією В.О. Навроцького, який стверджує, що «...для усіх інших представників влади та службових осіб (які не є працівниками правоохоронних органів) поняття службового зловживання охоплює дії, вчинені як в межах компетенції, так і з виходом за них. Зміни у КК, внесені Законом № 46-VII від 21.02.2014 р., яким ст. 365 викладена у новій редакції (нею встановлена відповідальність лише працівників правоохоронних органів), не означали декриміналізацію відповідних діянь усіх інших публічних службових осіб» [5, с.27-28]. У цій же роботі автор наводить низку аргументів на користь такого висновку із жодним з яких, як на мене, погодитись якщо не неможливо, то, принаймні, складно: посилання на «загальновизнаність» сумнівне за змістом; співвідношення норм у попередній редакції було, видається, не «загальна-спеціальна», а такі, що містили суміжні склади; презумпція раціональності дій законодавця – спростовна поведінкою самого ж законодавця тощо. Справедливим видається твердження про те, що прогалина у кримінально-правовому регулюванні відповідальності спеціальних суб'єктів за перевищення можливостей спеціального статусу все ж таки виникла і розв'язання цієї проблеми потрібно шукати у площині нормотворчої діяльності, а не у правотлумаченні.

Звернемось тепер до дійсного стану нормативно-правової регламентації кримінальної відповідальності за зловживання можливостями спеціального статусу. У цій частині статті висунемо припущення, що розділ XVII Особливої частини містить три кримінально-правові норми, які місять загальний склад зловживання можливостями спеціального статусу у кримінальному праві: кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 364, 364¹, 365² КК України. Порівняння диспозицій цих статей дає підстави для висловлення таких тез та міркувань:

- діяння у цих складах кримінальних правопорушень позначається одним і тим самим терміном – зловживання. При цьому перші дві диспозиції місять визначення відповідного поняття, які узагальнено можна викласти так: *використання можливостей спеціального статусу (влади, службового становища, повноважень) всупереч інтересам роботодавця/довірителя (служби або юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми)*. Зловживання повноваженнями особою, яка надає публічні послуги або займається професійною діяльністю, пов'язаною із наданням публічних послуг «всупереч чомусь...» безпосередньо у тексті КК не визначається. Як зазначається у спеціальній літературі, відсутність у ст. 365-2 подібного визначення (*всупереч інтересам... - О.М.*) можна пояснити лише тими труднощами у визначенні поняття осіб, які надають публічні послуги, про які йшлося вище. Оскільки надання публічних послуг здійснюється не з метою задоволення приватного інтересу осіб, які їх надають, а з метою задоволення певного соціального інтересу чи потреби, то труднощі із формулюванням останніх, як можна припустити, й виступили причиною зміну формулювання діяння за цією статтею [6, с.79]. Однак, видається, немає підстав та якихось аргументів на користь того, що зловживання у сфері надання публічних послуг з точки зору природи цього посягання чимось відрізняється від попередніх двох складів. Саме тому, заповнюючи прогалину у кримінально-правовому регулюванні, можна запропонувати таке визначення діяння зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги – *використання повноважень такими особами всупереч інтересів надання – всі наведені склади кримінальних правопорушень за конструкцією об'єктивної сторони є матеріальними – посягання вважається закінченим з моменту настання визначених суспільно небезпечних наслідків – істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб*. Зміст цієї ознаки однаковий для всіх цих складів;
- викладені у наведених диспозиціях склади кримінальних правопорушень за задумом законодавця повинні бути суміжними за ознакою суб'єкта кримінального правопорушення – жоден з відповідних спеціальних суб'єктів не повинен бути видом іншого. Уважний аналіз поняття спеціального суб'єкта правопорушень у розділі XVII Особливої частини КК України обов'язково поставить такий висновок під сумнів. Однак це, видається, пов'язано із вадами правового регулювання, а не є частиною кримінально-правової політики;
- всі наведені кримінальні правопорушення вчиняються виключно із прямим умислом, про що свідчить вказівка на наявність у відповідній поведінці спеціальної мети – одержання неправомірної вигоди. Так, принаймні виглядає на перший погляд. Однак, зловживання можливостями спеціального статусу має у будь якому своєму складі і мету, і суспільно небезпечні наслідки у вигляді заподіяння істотної шкоди охоронюваним інтересам. Наведений вище висновок стосовно суб'єктивної сторони загального складу зловживання буде справедливим та правильним за умови, якщо реалізація наявної мети одержання неправомірної вигоди та заподіяння в наслідок цього істотної шкода у реальності збігаються. Іншими словами, досягнення мети одержання неправомірної вигоди для правопорушника і є заподіян-

ням істотної шкоди охоронюваним інтересам, тобто йдеться фактично про один «предмет зацікавленості» (який є бажаною метою і «вилучення» якого заподіює істотну шкоду). У іншому випадку, якщо ці моменти не співпадають: мета одержання неправомірної вигоди стосується одного предмету, а істотна шкода, що заподіюється фактично стосується іншого предмету, вина стосовно наслідків зловживання може виявлятися у виді непрямого умислу або у формі необережності. При цьому спостерігається цікава ситуація. Загальний склад зловживання у такому разі нагадує конструкцію ч.2 ст. 121 КК України, яка містить два наслідки і до настання кожного з них у ст. 121 КК *мають бути* різні форми вини, а у, наприклад, ч.1 ст. 364 КК – *можуть бути* різні форми вини. Єдина проблема у тому, що одержання неправомірної вигоди у складі зловживання описано як мета вчинення правопорушення, а не суспільно небезпечний наслідок. Однак при цьому слід мати на увазі, що досягнення відповідної під час зловживання можливостями спеціального статусу залежно від фактичних обставин вчиненого:

- 1) не тягне за собою жодної додаткової кримінально-правової кваліфікації, якщо не є формою кримінально-караного розкрадання;
- 2) оцінюється додатково за статтями про пасивний підкуп, якщо поведінка спеціального суб'єкта була обумовлена цієї «кримінально-протиправної угоди»;
- 3) перетворює зловживання на спеціальний чи специфічний склад «заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем» та виключає застосування загальної норми, якщо «неправомірна вигода = предмету розкрадання».

Таким чином постає проблема кваліфікації посягання у разі фактичної реалізації мети посягання, передбаченого ст. ст. 364, 364¹, 365² КК України – реального одержання спеціальним суб'єктом будь-якої неправомірної вигоди. Здається, що такі випадки не повинні охоплюватися ст. ст. 364, 364¹, 365² КК України, а потребують кваліфікації за сукупністю, зокрема, із статтями про підкуп, якщо така неправомірна вигода передається іншими особами за «зловживання...», або за статтями про розкрадання, якщо зловживання спрямовувалося на заволодіння чужим майном і суспільно небезпечні наслідки, які настають у результаті зловживання лежать у іншій площині, ніж одержана неправомірна вигода і ставлення до них з боку винної особи відбуваються у форму необережності.

Отже слід наголосити, що всі випадки реалізації мети «зловживання...», які становлять собою самостійне кримінальне правопорушення, передбачене КК України, повинні бути інкриміновані особі додатково за правилами реальної сукупності кримінальних правопорушень.

Враховуючи наведені вище міркування, є підстави стверджувати, що у кримінальному праві України об'єктивно існує кримінально-правова заборона зловживати можливостями спеціального статусу, яка може абстрактно відображатися конструкцією загального складу відповідного кримінального правопорушення і бути визначена як *використання службовою особою або особою, що надає публічні послуги (спеціальним суб'єктом) можливостей спеціального статусу всупереч інтересам держави, юридичної особи або надання публічних послуг з метою одержання неправомірної вигоди як для себе, так і для будь-якої іншої особи, що заподіяло фізичній чи юридичній особі, державним чи громадським інтересам істотну шкоду*.

У чинному КК України ця кримінально-правова заборона відображена у трьох статтях, що містяться у розділі XVII Особливої частини: 364, 364-1, 365-2, склади в яких є суміжними за ознаками суб'єкта кримінального правопорушення.

Такий стан законодавчої регламентації відповідальності за зловживання можливостями спеціального статусу і у старій редакції КК, і у чинній не раз заслужено піддавався критиці з боку вчених. При цьому основною мішенню «критичних пострілів» вчених ставала та стає надмірна абстрактність відповідної кримінально-правової заборони. Так, Є.О. Письменський відзначив, що попередня редакція ст. 364 КК не вирізнялася своєю досконалістю. Вона належала до так званих гумових норм кримінального права, кваліфікація діянь за якими за однакових фактичних обставин могла суттєво різнитися [7, с.104]. Далі у своїй публікації автор критикує і первинну редакцію кримінально-правової заборони Зловживання..., і нині чинну. Серед головних аргументів автор наводить позицію М.І. Хавронюка про те, що Україна сприйняла радянський винахід установа кримінальної відповідальності за службові злочини, який не відповідає принципу правової визначеності [7, с.107]. Висновком з таких міркувань може стати лише один варіант: виключення з КК ст. 364 з одночасним внесенням змін до ряду статей кримінального закону, які встановлюють відповідальність за діяння, що можуть вчинятися шляхом зловживання владою або службовим становищем. Вчений при цьому віддає належне аргументам автора цієї радикальної ідеї, зазначаючи, що М.І. Хавронюк, визнаючи наявність низки складнощів у застосуванні ст. 364 КК, писав про відсутність потреби в її існуванні, пропонував компенсувати її відсутність кваліфікуючою ознакою у виді «вчинення злочину службовою особою з використанням службового становища» [8, с.74]. Таке вирішення пропонується і у проекті нового

КК. Робоча група, яка працює над розробкою кодексу, має ідею не включати у його текст загальної заборони зловживання можливостями спеціального статусу у розумінні, яке висвітлюється у цій статті, натомість передбачивши ознаку, яка обтяжує відповідальність у відповідній редакції.

Реалізація такої ідеї видається не достатньо обґрунтованим кроком, адже у такому разі ми стаємо на слизьку доріжку казуїстичності кримінально-правового регулювання. Автори аналізованої ініціативи (М.І. Хавронюк та Є.О. Письменський) пропонують відмовитись від загальної норми на користь незліченної кількості спеціальних. Видається, що це хибний шлях, адже відкривається можливість для пробільності кримінально-правового регулювання, надмірної його формалізації та загромождження КК спеціальними нормами, які будуть вступати між собою у такі види співвідношення, які не можливо вирішити із використанням звичних законів формальної логіки. Аргумент на користь того, що практика погано використовує абстрактні формулювання – тоді їх потрібно змінити на казуїстичні – не повинен працювати. У такому разі потрібно міняти практику а не абстрактні формулювання закону, оскільки погана, кон'юнктурна практика здатна зловживати і статтями про вбивство: відома всім гучна справа вбивства журналіста П. Шеремета. Тоді може і ст. 115 з КК України виключимо?

Не зовсім вдалим видається і порівняльно-правовий аргумент, який часто наводиться для обґрунтування можливості виключення абстрактної норми про зловживання можливостями спеціального статусу. Особистий досвід автора у порівняльно-правовій практиці показує часту невдалість перекладів текстів закордонних кримінальних законів і спонукає до особливої обережності у висновках щодо тих чи інших положень, зокрема, і щодо відсутності загальної заборони зловживання у кримінальному праві зарубіжних держав. Заради підтримки дискусії щодо наявності загальних абстрактних заборон у зарубіжному кримінальному праві, пропоную звернути увагу, наприклад, на ст. 404 КК Королівства Іспанія [9, с.188], арт. 231 КК Республіки Польща [10, с.84], §331 КК ФРН [11, с.170].

Крім того, якщо ми відмовляємося від базової загальної норми, то чи не відмовляємося ми тоді й від самостійного об'єкта кримінально-правової охорони?

Більше того, реалізація відповідної пропозиції має й кримінально-політичний аспект. Намагання поставити суд у формалізовані рамки казуїстичної норми, а це є надактуальною тенденцією розвитку кримінальної юстиції в Україні – на глибоке переконання автора цієї статті нищить судову владу і цивілізаційні принципи сучасного права.

Висновки. Підсумовуючи наведене, відзначимо, що наявність абстрактної загальної кримінально-правової заборони зловживання можливостями спеціального статусу як виду зловживання довірою є об'єктивною необхідністю. Проблеми, які виникають із сучасним станом нормативної регламентації відповідальності за зловживання спеціальним суб'єктом, можуть бути вирішені лише за допомогою зміни такої регламентації.

Список використаних джерел:

1. Яциніна М.С. Зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за кримінальним кодексом України (ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК України). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2021. 20 с.
2. Анісімов Г.М. Зловживання довірою як спосіб вчинення злочину: поняття і кримінально-правове значення. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.08. Харків: Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого, 2003. С. 4
3. Светлов А.Я. Ответственность за должностные преступления. Киев: Наукова думка, 1978. С. 47
4. Квициния А.К. Должностные преступления. Москва: Российское право, 1992. С. 94
5. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / За ред. М.І. Хавронюка. Київ: Москаленко О.М., 2019. С.27-28
6. Киричко В.М. Кримінальна відповідальність за корупцію. Харків: Право, 2013. С.79
7. Письменський Є.О. Підстави кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем: проблеми, тенденції, перспективи. Вісник кримінологічної асоціації України. 2017. №2 С. 104. С.102-120
8. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України. Київ: Істина, 2004. С.74
9. Кримінальний кодекс Королівства Іспанія / під ред. В.Л. Менчинського. Переклад на українську мову О.В. Лішевської. Київ: ОВК, 2016. С.188
10. Kodeks karny. 50 wydanie. Stan prawny wrzesien 2018. С.Н. Beck, 2018 S.84
11. Strafgesetzbuch. 51 Auflage. Deutscher Taschenbuch Verlag. 2013. S. 170